

maar alleen de kundige arts zal den zieke er waarlijk heil mee brengen.

En zeg nu niet: Ik heb menschen zien beter worden, die bij een dokter achteruit gingen, want dan zeg ik: Ik heb meerderen zien sterven, die alleen vertrouwd op de gave der gezondmaking, en de kennis verwaarloosden.

Wie zal zeggen b.v. hoeveel symptomen worden weggenomen, die voor den kundigen geneesheer alarmsignalen waren geweest van een verborgen kwaal?

Dan is er schijnbaar genezing, maar het laatste van deze patiënten zal erger zijn dan het eerste.

Stel u voor, dat iemand hevige pijn in den buik krijgt. De pijn wordt afgenomen — de zieke staat op, en na twee dagen treedt de buikvliesontsteking in, die hem reddeloos ten doode voert.

Zoo is het duidelijk, dat beide noodig zijn, niet de kennis alleen, niet de gave der gezondmaking alleen, maar beide zijn noodig, om het hoogst verantwoordelijk werk van geneesheer te kunnen aanvaarden.

Hoe meer de consciëntieus geneesheer het resultaat van zijn voorgeschreven middel met kritisch oog beziet, des te meer staat hij verwonderd over den geweldigen invloed van de suggestie.

Ik moge een paar voorbeelden noemen:

Een patiënte, die lijdende was aan een verschrikkelijk pijnlijke ziekte, kreeg ter verzachting van het ondragelijke lijden, verscheidene malen daags een morphine-injectie.

Op een goeden dag gaf men haar, in plaats van het gewone spuitje, waar ze naar verlangde, een injectie van gewoon water met zout, en ziet: prompt verdween de pijn.

Sir Humphrey Davy, de uitvinder van het lachgas als narcosemiddel, kreeg een man te behandelen, die aan hevige aangezichtspijn leed.

Hij wilde hem daarvoor in narcose een chirurgische behandeling doen ondergaan, maar wilde vooraf de temperatuur weten. Daarvoor stak hij den man een thermometer in den mond.

De man hield dat instrument voor een nieuw bijzonder geneesmiddel, en na een paar minuten riep hij verheugd: de pijn is heelemaal weg!

Dit is inderdaad een voorbeeld van wat de genezing door den geest beteekent.

Zooals gezegd, kan op dit gebied alleen door hem iets bereikt worden, die het vertrouwen van den zieke geheel heeft, door diegenen, wier geest sterk genoeg is, om gezag uit te oefenen, en die een fijn psychologisch inzicht hebben in de zoo verschillende typen van zieken.

Den Haag. v. d. H.

KETTERIJ, „HOOFD” EN „HART”.

Het beroep (der ketterij) op de wetenschap is slechts voorgewend. Ze ontspringt veel dieper en strekt veel verder dan het gebied der wetenschap ligt. Haar wortel ligt in het hart. Haar doel is: de macht over de consciëntie den Christus te ontwingen en te nemen voor zich. Daarom moet ze, hoe zoektegens ook eerst haar liedje zingt, in fanatische koorts-ontwikkeling, eindigen met de laatste consequentie te trekken, en leugen te doemen, wat der kerk de waarheid is, onzedelijk te keuren, wat der kerk voorwaarde is voor heiligheid.

Dr. A. Kuyper, Het Modernisme, een Fata Morgana op christelijk gebied, Amsterdam, 1871, blz. 80.

Orgelleven.

Het gebeurt de laatste jaren nogal eens, dat men hoort van Orgelkunstenaars, die hier en daar gevraagd worden te komen spelen. Zoo is b.v. Utrecht begonnen met Flor Peeters uit Mechelen te nodigen in den Dom, en Rotterdam, de Groote Kerk, Dupré uit Parijs en Paapen uit Antwerpen. Haarlem eveneens in de Bavo, Dupré.

Dit jaar ook de Jeruzalemkerk te Amsterdam, een uit Weenen en een uit Rotterdam, Friedr. Mihatsch en J. H. Besselaar Jr.

Van bepaalde, doorreizende, op tournee zijnde orgelvirtuozen hoort men echter niet veel, zooals van pianisten, violisten, zangers en zangeressen. Op de prospecti der Concertinstellingen en Concertbureaux komen ze zoo goed als zelden, ja eigenlijk gezegd heelemaal niet voor.

Een witte raaf in dit bedrijf is dan ook ontegenzeggelijk de rondreis door het Haagsche Concertbureau-van Beek met den Amerikaanschen orgelspeler, een zekere Prof. Rechlin, ondernomen, waaraan het te danken is, dat ook ditmaal Amsterdam een buitenlandsch solist aan de orgelklavieren in het Concertgebouw kon zien optreden.

Te zamen voor de hoofdstad een te zeldzaam gebeuren, om er hier in „De Reformatie” geen kroniek van te houden.

Geen kritiek, geen persverslag echter!

Ten eerste omdat we zelf, persoonlijk, geen een van de drie hebben kunnen hooren spelen en ten tweede omdat uit den aard der zaak de dagblad-reportage ons het gras al voor de voeten wegge-maaid heeft en wij dus met onze recensie als mosterd na den maaltijd zouden komen.

Daarom alleen maar een kroniek over wat er gebeurd is aan programma-samenstelling, orgel-litteratuur-overzicht, interesse van de zijde van publiek en pers, waaraan we dan tevens verbinden de vraag: in hoeverre de orgelkunst ge-dienend is met deze gast- en op tournee-spelenden en of we er zoo aanstonds ook eenig heil in mogen zien voor de algemeene waardeering van het zelf-standig orgelspel, d.w.z. het niet medewerking-gedoe van alle mogelijke „isten” op strijk-en blaasinstrumenten, van één of meer stemmen, waarbij het orgel maar hek-opener en -sluiter is.

Om te beginnen laten we de drie in volgorde ten gehoor gebrachte programma's overdrukken:

Programma 26 Juli FR. MIHATSCH.

Dietrich Buxtehude (1637—1707).

1. Praeludium und Fuge g moll.
2. J. S. Bach (1685—1750).
3. Praeludium und Fuge e moll.
4. Franz Schmidt (1874).
5. Praeludium und Fuge e moll.
6. Praeludium und Fuge es dur.

Programma 13 Sept. J. H. BESSELAAR Jr.

1. Dietrich Buxtehude (1637—1707).
- a. Praeludium en Fuga g moll.
- b. Giacomini c. dorisch.
2. J. S. Bach 1685—1750.
- a. Recitativ e Allegro uit het concert no. 3 in C dur.
- b. Choralvorspiel: „Das alte Jahr vergangen ist”.
- c. Preludium en Fuga Es dur.
3. George Friedr. Händel (1685—1759).
- Concert in g moll.
4. Günther Ramin (1898).
- Orgelchoral-suite op. 6.
- a. Preludium: Dir, dir, Jehova, will ich singen.
- b. Adagio: Mit Fried und Freud fahr ich dahin.
- c. Pastorale: Die güldne Sonne, voll Freud und Wonne.
- d. Finale: Wunderbarer König, Herrscher von uns allen.
5. Sigfrid Karg Elert (1879—1934).
- Choral-improvisation op 65.
- „Jerusalem, du hochgebaute Stadt”.

Programma 27 Sept. Prof. EDWARD RECHLIN.

1. a. Preludio con fuga, J. G. Walther (1684—1748).
- b. Jesu meine Freude.
2. a. Sonatine, Chr. Ritter (ca. 1650—1728).
- b. Jesus meines Lebens' Leben, J. L. Krebs (1723—'80).
- c. Toccata, D. Buxtehude (1637—1707).
3. Improvisation.
4. a. Komm Heil'ger Geist, J. S. Bach (1685—1750).
- b. Christ unser Herr zum Jordan kam.
- c. Fantasie und Fuga a moll.

Wat zoo aantrekt in alle drie is de volkomen afwezigheid van uiterlijkheid, technische toer en effectbejag — het is alles innerlijk en van een bezonnenheid, die voor ieder der opgetreden zonder uitzondering pleit. Geen spoor van ijdel-tuiterij of ophef — het tegendeel! Of men Mihatsch neemt, met de Praeludiums en Fuga's van zijn meester Fr. Schmidt, waarbij het virtuoze toch al-tijd middel blijft en nooit doel is, zooals ook bij Bach en Buxtehude; of dat men Besselaar en Rechlin gadeslaat, het is bij alle drie: muziek maken om de muziek, de kunstenaar in dienst van de kunst, het bescheidenst nog wel, waarvan men het allicht anders verwachten zou, de van over zee, uit Amerika, gekomen Professor. Want als we niet beter wisten, door navraag, dat z'n slotstuk niet was de A-moll Fantasie et Fuga uit den 9en Band der Peters-editie, maar de bekende A moll-Prael. et Fuga uit den 2en — een dwaalspoor waarop wij ter goeder trouw zouden zijn gebracht door zijn verkeerde tituleering: „Fantasie und Fuga a-moll” — dan zou zijn programma bij het elementaire af zijn geweest; in hoofdzaak manualiter, met heel gemakkelijke, ad libitum-pedaalpartijen uit te voeren nummers, moeijlijk onder de „hooge eischen-stellende” te brengen, waarvoor een der dagblad-recensenten het versleet. Geen orgelconcert-gevende of hij ziet direct, met één oogopslag, dat, behalve dan het slotstuk, het geheel vrij mak en aan den tammen kant is, technisch gesproken.

Een tweede punt van overeenkomst is, dat alle drie een gedachte in hun programma-volgorde hebben gelegd, symmetrie, synthese.

Mihatsch: de vormen van Praeludium en Fuga — bij Buxtehude beknopte en minder volgroeid dan bij Bach; bij den Regers-gevoormden Schmitt, modern, chromotischer geconiceerd;

Besselaar: de stylistische verandering der Bach-sche orgelkunst in die der Suite- en Improvisatie-vormen van Ramin en Karg Elert;

Rechlin: de gewestelijke, locale, tijdelijke orgel-spelkunst om en bij Bach.

Voor ons gevoel is om verschillende redenen Besselaars indeeling de mooiste en de meest sprekende geweest en om het orgel — dat in de Jeru-zalemkerk te Amsterdam de verdienste heeft, dat

het zoowel voor oudere als nieuwere orgelwerken, bedisponneerd is met de daartoe vereischte klank- en speelmogelijkheden — maar óók, om de klip te ómzeilen, waarop de andere twee gestrand zijn van te groote eenzijdigheid in hun demonstraties; die zooals bij Mihatsch en Rechlin beter hadden gepast in het kader eener serie orgelvoordrachten, den ontwikkelingsgang der orgelkunst naar stijl en tijd docerend, dan zooals nu, geheel los, op zichzelf staand, zonder vroeger of verder verband.

Een verdienste dus van Besselaars programma, die absoluut niet beloond had mogen worden met het min of meer affronterende dat één van de pers schreef in zijn verslag, dat hij, Besselaar, „bij de samenstelling van zijn programma rekening heeft gehouden ook met den smaak van het publiek” en nog een ander: „Het programma van ietwat heterogene samenstelling, bevatte werken (van....) zonder dat veel innerlijke samenhang tusschen deze bestanddeelen viel te bespeuren”.

Twee zinnen, waarvan de eerste, zooals we reeds zeiden, geen compliment was voor den concertgever, die juist in geen enkel opzicht ook maar iets ge-offerd had op het altaar van den publieken smaak-critieken, die beide toonen, dat ze aan waarnemingsvermogen te kort schoten om niet te zien, dat het ietwat heterogene van Besselaars volgorde, homogeniteit was, innerlijke samenhang, door middel van het koraal als bindend element vanaf Bachs Tripelfuga op een Kerkgezag, tot op Karg Elerts „Jeruzalem du hochgebaute Stadt” toe!

En derde gelijkheid van inzicht, hoewel over de drie programma's gerekend, maar voor tweederde aanwezig, is, dat Besselaar en Rechlin, de eerste met zes, de laatste met vier koraalwijzen hun programma's lardeerden.

Ongetwijfeld een gevolg hunner scholing en opvoeding, van hun vertrouwd zijn met, en hun behartiging van het kerklied.

Dat de Weener Mihatsch dezen trek niet vertoonde, ligt zooals vanzelf begrijpelijk is in de eerste plaats aan de keuze zijner stukken, maar kan ook zijn, aan 't Roomsche milieu, waarin hij leeft en werkt, dat uit den aard der zaak zich niet zóó één weet met den geest en de sfeer van het Protestantische koraal, als de dagelijks ermee verkeerenden uit onze kerken.

En wat nu de vraag betreft: in hoeverre deze incidentele orgelvoordrachten van beteekenis zijn voor de algemeene waardeering van het orgelspel, voor een weer-opleving der Oud-Hollandsche traditie, „de loffelijke gewoonte” op gezette tijden de orgels thans „weinig ende niet dan op Son-dagen gebruyekt” te bespelen:

Dan gelooven wij, dat, afgaande op de indrukken die men ervan beluistert en van leest, zoowel van de zijde der hoorders als van de critici, de reventen vooralsnog niet bijster de moeite loonen.

Ten eerste was de belangstelling niet extra groot, in geen geval zóó, dat er climax in zat, gerekend vanaf Mihatsch tot de twee anderen na hem — terzijde zullen we hier maar laten de tweespalt die er bestond in het zintuiglijk waarnemen dat de pers erop nahield, waarvan een paar vertegenwoordigers bij Mihatsch concludeerden: de een, dat het concert „een vrij talrijk gehoor vond” en de ander dat het „door een niet talrijk publiek werd bijgewoond”. Zoo ook weer een ander tweetal van Besselaars avondbespeling: dat ze „flink”, volgens nummer één, en dat ze „matig bezocht was” volgens nummer twee.

Maar ten tweede achten wij de programma-samenstelling niet van dien aard, dat er veel kracht vanuit kan gaan voor een blijvende appreciatie van den kant van het publiek, van den doorsnee-luisteraar die overvoerd raakte bij al die praeludiums en fuga's van Weenen en ondervoed bleef bij wat Amerika aan oude kost bracht.

Bovendien vragen wij ons af, welke meerdere kennis van litteratuur en speelwijze werpen ze af, deze en dergelijke programma's, waarop feitelijk geen nieuws gebracht wordt; die voor den zooveelsten keer nog eens repeteeren, wat al jaren, in tal van orgelbespelingen het geheele land door, zonder en met behulp van de Radio gecultiveerd werd?

De attractie moge zijn, dat men beluisteren kan hoe A uit B „Bach”, „Franck” voordraagt, interpreteert, hoe C uit D te werk gaat met klavieren en moderneren — den muzikliefhebbers, de massa, hoe interessant wellicht voor de kenners, laten al deze dingen koud.

Iedere stad moet weer het instituut der wekelijksche, vaste orgelbespelingen gaan kennen, waarin de aangestelde zelf en de op zijn verzoek overgekomen „Kloecke Meesteren van het orgelspel” zich laten hooren, trachtend met hun kunst „de luysen te trekken, willich te maecten ende aen te locken”.

Weer open kerken! orgelkunst
Die zich „om stryft laat hooren
En zielen vanght” — als Vondel zegt —
„En ophanght bij heur ooren”!

Dán eerst zal er weer Orgelleven ópbloeien, zooals dat vanouds is geweest, toen iedere Hol-

landsche stad m
naar instrumen
hooren, op
onderhouden en
beter zou bli
een ygelick

Verbond

Op de a.s. Jaa
schoolverband
brochure, di
nemd onderwe
Ik acht het va
weer onder de
bij de opvoedin
kinderen wel v
Wij kunnen a
de wijze, waar
heid. Zijn hist
geen klaarheid
bij zoo velen, in
misvatting bes
ast om op dit
Misschien ha
practische aanv
betrekking tot
de diepe geda
verbond maar c
sische schoolm
Bovendien vi
van Ds S. de C
ens de eerste
namige aanwijn
heilige Schrift
Verbond in het
Op een tweet
lacht vestigen.
de deur van de
gedoopte kinde
voor die kinde
nog buiten het
voor de moeil
onderwijs voor
kan. „Ook
ijzonder naar
land Gods zich
begint uit te s
mag nagelaten
Gods verbond
meenende uitn
alle kinderen z
te behooren”.

Ik geloof, dat
an mogen de
gedenkt tot het
kinderen kunne
al zijn ze gebo
maar die som
Christelijk On
Prof. Grosheid
nog een stap
kinderen ook
evenals onze e
ik mij, dat de U
ving van de U
ming vindt. De
niet-Christelijk
moesten onder
grote deel de
de deuren onz
Een tweede
bekroop mij
schrijver een
noemen den re
dan, waar Hij
naar het punt
onderwijs in c
deze wijze van
die weer moe
schrijver in 60
het bovenstaand
behandeling d
stelde orde n
laring van Z
zooals reeds v
alles was beske
zullen wij goe
lige historie te
brengen, waan
en meest natu
geleid”.

Deze brochure
onder de aanc
de opvoeding
geen oogenbli
de lezing erva
vergadering, r
lijke scholen.
het verbond e
nieuwe gehooc
Gr.